

AGROBIZNES, FAN VA TEXNOLOGIYALAR

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON
JURNALI

Агробизнес, наука и технологии

Agribusiness, science and technology

№ 083688

ISSN:
3060-5245

Toshkent-2026

Platform & workflow by
OJS / PKP

BOSH MUHARRIR

Oblomuradov Narzullo Naimovich – i.f.d. (DSc), professor.

Bosh muharrir o'rinbosarlari:

Islamov Soxib Yaxshibekovich – q.x.f.d. (DSc), professor.

Sultonov Kamoliddin Sadriddinovich – q.x.f.d. (DSc), professor.

Farmonov To'liqin Xayitmurodovich – i.f.d. (DSc), professor.

Muharrir:

Beglayev Uchqun Xurramovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent.

Tahrir hay'atining xalqaro a'zolari:

Kusainov Xalel Xaymullayevich – i.f.d. professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)

Vilija Aleknevičienė – i.f.d. professor (Universitet Vitovta Velikogo)

Gilbert Ludwig – professor, (Jamk University of Applied Sciences)

Bobojonov Ixtiyor Baxtiyorovich – i.f.d. professor (Germaniyaning Leybnits nomidagi Markaziy Osiyoda qishloq xo'jaligini rivojlantirish instituti (IAMO))

Daiva Makutenene – professor, (Vilniaus Magnus universiteti, Litva)

Xaitboyeva Nargiza Alikulovna – i.f.d. dotsent (Tojikiston davlat huquq, biznes va siyosat universiteti)

Tahrir hay'ati:**08.00.00-Iqtisodiyot fanlari:**

Gulyamov Saidasror Saidaxmedovich – i.f.d. (DSc), professor;

Saidov Muxammad-Ali Xakimovich – i.f.d. (DSc), professor;

Rustamova Iroda Baxramjanovna – i.f.d. (DSc), professor;

Ochilov Ilhom Sayitqulovich – i.f.d. (DSc), professor;

Askarov Nazimjon Niyozovich – i.f.d. (DSc), professor;

Abdullayev Altinbek Yangibayevich – i.f.d. (DSc), professor;

Boltayev Abror Sayitmuradovich – i.f.d. (DSc), dotsent;

Abduvasikov Abduaziz Abdulazizovich – i.f.n. professor;

Mamadiyarov Dilshad Uralovich – i.f.n. dotsent;

Achilov Mashrab Ulug'bekovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Galimova Feryuza Rafikovna – i.f.n. dotsent;

Odilova Dilnozaxon Barnayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Yangiboyev Dilshod G'ulomovich – i.f.f.d. (PhD);

Saidova Dildora Nurmatovna – i.f.n. dotsent;

Dexkanova Nilufar Sagdullayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Roziqov Jahongir Mustaqim o'g'li – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Boltayev Nurali Shiramatovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Ibragimova Madina Ismoilovna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Javlijev Nuriddin Bektemir o'g'li – i.f.f.d. (PhD).

06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari:

Shokirov Alisher Djuraboyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Mardanov Husniddin Xolbozorovich – q.x.f.d. (DSc);

Abdiyev Fozil Rashidovich – q.x.f.d. (DSc);

Sattorov Maqsud Axtamovich – q.x.f.d. (DSc);

Yuldashov Nurbek Ergashovich – v.f.d. (DSc);

Xalmirzayev Dilmurad Kamilovich – q.x.f.d. (DSc), dotsent;

Namazov Ixtiyor Choriyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Xudayqulov Jonibek Bozarovich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Eshonqulov Jamoliddin Saporboy o'g'li – q.x.f.d. (DSc), professor;

Abdullayev Anvar Kodirullayevich – b.f.n., katta ilmiy xodim;

Atabayev Ma'ruf Maxmudovich – q.x.f.n. professor;

Safarov Asqar Asadullayevich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Mustafakulov Davron Mamatqulovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Kasimov Botir Sadriddinovich – q.x.f.f.d. (PhD);

Akramov Umidilla Ikramdjanovich – q.x.f.n. dotsent;

Elboboyev Abdug'ani Shuxrat o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);

Muxammadov Yo'ldoshbek Akmal o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);

Maxmudova Shaxnoza Abdufattaxovna – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Idrisov Xusanjon Abdujabborovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent.

MUASSIS

Toshkent davlat agrar
universiteti

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

Manzil: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko'chasi, 2-uy.

Jurnalning telegram manzili:

t.me/agrobiznes_elektronjurnal

E-mail: licht-1989@mail.ru

Jurnalning rasmiy sayti:

<https://www.agrobiznesjournal.uz>

Tel: +(998) 93 439 30 00

JURNALNING ILMIYLIGI:

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 30.11.2024-yildagi
№364/5-sonli qarori bilan
08.00.00-Iqtisodiyot fanlari
bo'yicha, 08.05.2025-yildagi
№370/5-sonli qarori bilan
06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari
bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy
ilmiy natijalarini chop etish
tavsiya etilgan milliy ilmiy
nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

Elektron nashr, 422-sahifa.
2026-yil, sentabr.

MUNDARIJA

IQTISODIYOT FANLARI

КУРПАЯНИДИ КОНСТАНТИН ИВАНОВИЧ

Стратегии цифровой трансформации в Европейском союзе и потенциал институционального трансфера Французского опыта в Узбекистан.....11

ERGASHEV RUSTAM RAJABOVICH

Ilmiy ishlanmalar asosida Spin-off korxonalarini tashkil etish va rivojlantirishning bosqichli boshqaruv modeli.....25

ABDURAXMANOVA MUQADDAS TOXTASINOVNA

Temir yo'l transporti korxonalarida ekologik-iqtisodiy samaradorlikni oshirishning ilg'or mexanizmlari.....34

ABDULLAYEV ILYOS AXMADOVICH, JABBOROV JAMOLIDDIN MUXAMMADJON O'G'LI

Surxondaryo viloyatida demografik jarayonlarning statistik tahlili.....44

XASANOV SANJARBEK ABDUMANNOBVICH

Sanoat korxonalarida raqamli transformatsiya darajasini baholash uslubiyoti ("Farg'onaazot" AJ misolida).....50

ABDURAZAKOVA NARGIZA RIXSIBAYEVNA

Aksiyadorlik jamiyatlarida xususiy kapital rentabelligiga ta'sir etuvchi omillar: O'zbekistonning uchta aksiyadorlik jamiyati misolida panel tahlil.....57

SULTANOVA ZUXRA JAKSILIKOVNA

Qaraqalpaqstan Respublikasida region ekonomikasini rivojlantirishda IT park xizmatini amalga oshirish masalalari ham paydalanilmagan mumkinliklari.....69

ERGASHEV G'YOS BAXROM O'G'LI

Mamlakat qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportining yalpi ichki mahsulotdagi ulushini oshirish zarurati.....76

URMANOVA UMIDA XAKIMDJANOVNA

Sanoat tarmoqlariga investitsiyalarni jalb etish holati va rivojlanish tendensiyalari.....87

SHAMSIDDINOVA DILNOZA SHAVKAT QIZI

O'zbekiston charm poyabzal korxonalarida milliy brend qiymatini oshirishning marketing mexanizmlarini takomillashtirish.....97

MUSAYEV OZODJON SHAVKAT O'G'LI

Mehnat resurslarini boshqarishning zamonaviy usullari va ularning iqtisodiy samaradorligi.....106

XALIKCHAYEVA SADOKAT

Qum-shag'al mahsulotlarini realizatsiya qilishda soliq bazasini aniqlash metodologiyasi "Minimal narx" mexanizmining tatbiq chegaralarini takomillashtirish masalalari.....113

XUSANOV SHUXRAT BURXANOVICH

Moliyaviy hisobotlarni qalbakilashtirish xavfi ko'rsatkichlari tizimini ishlab chiqish.....122

QUDRATOV ALISHER ALIJANOVICH, QODIRQULOVA SEVINCH TOIR QIZI	
Qishloq xo'jaligida dukkakli mahsulotlarni yetishtirishda davlatning iqtisodiy tutgan o'rni.....	133
IKROMOVA IRODA	
Transport logistika korxonalari va koridorlari samaradorligini oshirishda milliy logistikani boshqarish markazi platformasi.....	139
AXMADOVA IRODA MUZAFFAR KIZI	
The economic role of professional tour guides in enhancing the quality of ecotourism services.....	153
SODIQOVA NIGORA TURAYEVNA	
Suv resurslari cheklangan sharoitda hududiy ixtisoslashuvni takomillashtirish bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan O'zbekiston sharoitida foydalanish.....	165
АСРОРОВА МАВЛУДА АБДУШУКУРОВА	
Кадровый потенциал в системе государственной научно-инновационной политики: сравнительный анализ опыта зарубежных стран.....	175
KULIBOYEV AZAMAT SHONAZAROVICH	
Davlat tibbiyot tashkilotlarida tibbiy xizmatlar kalkulyatsiyasini shakllantirish va xarajatlar hisobining uslubiy muammolari.....	193
UMAROV JAVOHIR BAHODIR O'G'LI	
Tovar operatsiyalari hisobini avtomatlashtirishda integratsiyalashgan axborot tizimlarining roli: jahon tajribasi misolida.....	204
KADIROVA LAZOKAT YUREVNA	
Davlat moliyaviy nazorati jarayonlarini sun'iy intellekt yordamida riskka yo'naltirilgan raqamli nazorat modeli asosida takomillashtirish.....	212
BAXSHULLOYEV FERUZBEK	
The economics of digital water management: a critical review.....	226
TO'XTAYEV UMIDJON SHUHRAT O'G'LI	
Xususiy tibbiy xizmatlar raqobatbardoshligini oshirish iqtisodiy mexanizmi amal qilish tamoyillari.....	236
RAXIMOV ANVAR NORIMOVICH, MIRZAYOROVA HURIYAT UBAYDULLAYEVNA	
Qashqadaryo viloyatida qishloq xo'jaligi tadbirkorligi samaradorligidagi hududiy tafovutlarni baholash.....	244
XURRAMOV XOLBEK XURRAM O'G'LI	
O'zbekistonning janubiy hududlarida anorchilik tarmog'ining rivojlanish tendensiyalari.....	251
ABDUSHEROZOVA MADINA SODIQJON QIZI	
Agrologistika korxonalarini rivojlantirish va shartnomaviy munosabatlarni takomillashtirish.....	258
ZARIKEYEVA MIYASAR MARATOVNA	
Ekonometrik modellashtirishda endogenlik muammosi: nazariy yondashuvlar va zamonaviy baholash usullari.....	264
KODIROVA GAVHAROI QUTBIDINOVNA	
Sanoat korxonalarining tashkiliy va iqtisodiy xususiyatlari.....	276

DJURAYEVA RUXSORA NEMATILLOYEVNA

Qishloq joylarida aholi turmush farovonligini yaxshilash va bandligini ta'minlash yo'llari (Buxoro viloyati misolida).....283

SULTANOV BAXODIR FAYZULLAYEVICH, SULTANOV AZIZBEK BAXODIR

O'G'LI

Qishloq xo'jaligida melioratsiyadan yashil-raqamli transformatsiyagacha: evolyutsion rivojlanish va boshqaruv modeli.....290

BAYMURATOVA ZINA AQILBEKOVNA

Improving the credit risk management system in commercial banks.....299

SHERQO'ZIYEVA UMIDA ULUG'BEK QIZI

Sun'iy intellekt ta'sirida mehnat bozori: texnologik ishsizlik, kasblar qayta taqsimlanishi va inson kapitaliga yangi talablar.....308

MASHARIPOVA SARVINOZ

Sanoat tarmoqlarida yashil iqtisodiyot tamoyillari asosida energiya tejamkorligini oshirishda xorij tajribasi.....320

ACHILOV MASHRAB ULUG'BEKOVICH

Intensiv bog'dorchilikni modernizatsiyalashning resurs-integratsiyalashgan mexanizmi.....328

ABDULLAEV MUZAFFAR ABDUJABBAROVICH, KARIEVA GULNORA

ABDULLAEVNA, NARINBAEVA GULNORA KARIMOVNA

Prospects for the formation of the economic mechanism of innovation policy in the regions.....335

ABDULLAYEVA SHAXNOZA ERKINOVNA

O'zbekistonda ijtimoiy himoya tizimida sun'iy intellekt va raqamli texnologiyalardan foydalanish istiqbollari.....345

MAVRULOV RAVSHAN NEMATJONOVICH

Farg'ona vodiysidagi kichik biznes subyektlari faoliyati samaradorligini baholash.....351

QUDRATOV BAHODIR G'AYBULLAEVICH

Buxoro viloyatida elektron xizmatlarni rivojlantirishning hududiy iqtisodiy o'sishga ta'siri.....360

AZIZKHODJA AMONOVICH SHARIPOV

Ownership structure, marketing innovation and market performance in Uzbekistan: evidence from 2020–2025.....369

ABDULLAYEV ILYOS AXMADOVICH, HAMROYEV SAMANDAR ANVAR

O'G'LI

O'zbekistonda faoliyat yuritayotgan oliy ta'lim tashkilotlari statistik ko'rsatkichlar va ularning dinamikasi.....377

ZAFAR QODIROV ABDIVAXBOVICH

The economic nature, necessity, classification, characteristics, and theoretical foundations of long-term asset valuation.....385

BOBOBEKOV BAXROM KAXXAROVICH

Raqamli iqtisodiyot sharoitida joriy aktivlarni tahlil qilishning axborot ta'minotini takomillashtirish va undan samarali foydalanish usullari.....397

KADIROVA MARALJON MATYAKUBOVNA

Innovatsion faoliyat asosida tekstil korxonalari raqobatbardoshligini baholash va rivojlantirish mexanizmlari.....403

MUSAYEVA NIGORA NURIDDINOVNA

Iqtisodiy taraqqiyotning yangi bosqichida O'zbekistonning rivojlanish modeli.....415

YORBEKOVA DILOROM MUXAMMADKULOVNA

Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobi metodikasini takomillashtirish masalalari.....422

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BUXGALTERIYA HISOB METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI

YORBEKOVA DILOROM MUXAMMADKULOVNA

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik,
va biotexnologiyalar universiteti o'qituvchisi

E-mail: diloromm42@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobi metodikasini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Elektron hujjat aylanishi, avtomatlashtirilgan hisob tizimlari, bulutli texnologiyalar, Big Data, sun'iy intellekt va blokcheynning hisob jarayonlariga ta'siri o'rganiladi. Tadqiqot natijasida hisob ma'lumotlarining aniqligi va tezkorligini oshirish, ichki nazoratni kuchaytirish hamda boshqaruv qarorlarini axborot bilan ta'minlashga qaratilgan takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, buxgalteriya hisobi, hisob metodikasi, raqamli transformatsiya, avtomatlashtirish, elektron hujjat aylanishi, bulutli texnologiyalar, Big Data, sun'iy intellekt, blokcheyn, ichki nazorat, moliyaviy hisobot.

Аннотация. В статье анализируются теоретические и практические аспекты совершенствования методики бухгалтерского учёта в условиях цифровой экономики. Рассматривается влияние электронного документооборота, автоматизированных систем бухгалтерского учёта, облачных технологий, Big Data, искусственного интеллекта и блокчейна на учётные процессы. По результатам исследования разработаны рекомендации, направленные на повышение точности и оперативности учётной информации, усиление внутреннего контроля и информационное обеспечение управленческих решений.

Ключевые слова: цифровая экономика, бухгалтерский учёт, методика бухгалтерского учёта, цифровая трансформация, автоматизация, электронный документооборот, облачные технологии, Big Data, искусственный интеллект, блокчейн, внутренний контроль, финансовая отчётность.

Abstract. This article analyzes the theoretical and practical aspects of improving accounting methodology in the context of the digital economy. It examines the impact of electronic document management, automated accounting systems, cloud technologies, Big Data, artificial intelligence, and blockchain on accounting processes. Based on the research findings, recommendations are developed to improve the accuracy and timeliness of accounting information, strengthen internal control, and provide information support for management decision-making.

Keywords: digital economy, accounting, accounting methodology, digital transformation, automation, electronic document management, cloud technologies, Big Data, artificial intelligence, blockchain, internal control, financial reporting.

KIRISH

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi korxonalarning iqtisodiy faoliyatini tashkil etish, ma'lumotlarni qayta ishlash va boshqaruv qarorlarini qabul qilish mexanizmlarini tubdan o'zgartirmoqda. Ushbu jarayonning muhim tarkibiy qismlaridan biri buxgalteriya hisobi bo'lib, uning an'anaviy modeli katta hajmdagi hujjatlarni qo'lda qayta ishlash, davriy ma'lumotlarni shakllantirish va retrospektiv tahlilga ko'proq yo'naltirilgan edi. Raqamli muhit esa hisob ma'lumotlarini tezkor shakllantirish, avtomatik qayta ishlash va boshqaruv tizimlariga uzluksiz yetkazib berishni talab qilmoqda.

Zamonaviy tadqiqotlarda raqamli texnologiyalarning buxgalteriya axborot tizimlariga ta'siri, avvalo, ma'lumotlarning aniqligi, hisob jarayonlarining samaradorligi va boshqaruv qarorlarining sifatini oshirish bilan bog'lanadi. Hasaballah, abd al-Kadim va Arkadning tadqiqotida raqamli transformatsiya va aqlli texnologiyalarning rivojlanishi buxgalteriya axborot tizimlari samaradorligi hamda moliyaviy ma'lumotlarning aniqligi bilan statistik jihatdan bog'liq ekanligi ko'rsatilgan [1].

Biroq raqamlashtirishni faqat mavjud buxgalteriya jarayonlarini dasturiy vositalarga ko'chirish sifatida talqin qilish yetarli emas. Asosiy muammo hisob metodikasining o'zini yangi texnologik muhitga moslashtirishdan iborat. Ya'ni elektron shakldagi birlamchi hujjatlarni tan olish, ma'lumotlarning avtomatik tasniflanishi, operatsiyalarni real vaqt rejimida aks ettirish, avtomatlashtirilgan nazorat mexanizmlarini joriy etish va raqamli ma'lumotlar asosida hisobotlarni shakllantirish yagona metodik tizim doirasida ko'rib chiqilishi lozim [2].

Shu nuqtai nazardan, tadqiqotning asosiy maqsadi raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobi metodikasining o'zgarish yo'nalishlarini aniqlash va uni takomillashtirishning samarali mexanizmlarini asoslashdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Raqamli iqtisodiyot va buxgalteriya hisobi o'rtasidagi bog'liqlik so'nggi yillarda buxgalteriya fanining muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biriga aylandi. Ilmiy adabiyotlarda raqamlashtirishning hisob jarayonlariga ta'siri turli nuqtai nazarlardan o'rganilgan.

Baybutayeva raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobi tizimini takomillashtirishda elektron hujjat aylanishi, avtomatlashtirilgan hisob platformalari, bulutli texnologiyalar, Big Data va blokcheynning imkoniyatlarini alohida ko'rsatadi [3]. Muallifning yondashuvida raqamli texnologiyalar hisob ma'lumotlarining aniqligi va shaffofligini oshirish bilan birga moliyaviy nazorat va boshqaruv qarorlarini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Islomovning tadqiqotida esa buxgalteriya hisobini yuritishda avtomatlashtirishning samaradorligi markaziy o'rin egallaydi. Tadqiqot natijalari raqamli tizimlardan foydalanish moliyaviy hisobot sifatini yaxshilash, inson omiliga bog'liq xatolarni kamaytirish va hisob ma'lumotlaridan boshqaruv maqsadlarida foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishini ko'rsatadi [4].

Shunday qilib, mavjud tadqiqotlarda raqamlashtirishning texnologik imkoniyatlari yetarlicha yoritilgan bo'lsa-da, buxgalteriya hisobi metodikasining alohida elementlarini yagona integratsiyalashgan model sifatida qayta tashkil etish masalasi yanada chuqur tadqiq etishni talab qiladi [5]. Mazkur maqolaning asosiy ilmiy yo'nalishi aynan shu masalaga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, umumlashtirish, guruhlashtirish va mantiqiy modellashtirish usullaridan foydalanildi. Raqamli iqtisodiyotning buxgalteriya hisobi metodikasiga ta'siri quyidagi o'zaro bog'liq

elementlar asosida tahlil qilindi: birlamchi axborotni shakllantirish; xo'jalik operatsiyalarini tan olish va baholash; hisob ma'lumotlarini tasniflash va qayta ishlash; sintetik va analitik hisobni tashkil etish; ichki nazorat; moliyaviy va boshqaruv hisobotlarini shakllantirish; hisob ma'lumotlaridan boshqaruv qarorlarida foydalanish.

Tadqiqotning konseptual asosini "texnologiya — hisob jarayoni — ma'lumot sifati — nazorat — boshqaruv qarori" ketma-ketligi tashkil etadi [6]. Bunday yondashuv raqamlashtirishni alohida texnik jarayon emas, balki buxgalteriya hisobining barcha bosqichlarini qamrab oluvchi tizimli o'zgarish sifatida baholash imkonini beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobini takomillashtirish alohida dasturiy vositalarni joriy etish bilan cheklanmaydi. Asosiy o'zgarish hisob jarayonining barcha bosqichlarini yagona axborot oqimiga birlashtirishda namoyon bo'ladi. An'anaviy tizimda birlamchi hujjatni rasmiylashtirish, registrarga yozuv kiritish, nazorat qilish, hisobot tayyorlash va natijalarni tahlil qilish nisbatan ajratilgan jarayonlar sifatida kechadi. Raqamli muhitda esa ushbu bosqichlar o'zaro bog'langan holda ishlashi va birlamchi ma'lumot keyingi jarayonlarning asosiy axborot manbaiga aylanishi mumkin.

Bunday transformatsiyaning metodik mohiyati "bir marta kiritish — ko'p marotaba foydalanish" tamoyilida ifodalanadi. Xo'jalik operatsiyasi elektron shaklda rasmiylashtirilgach, tegishli ma'lumotlar avtomatik ravishda tasniflanishi, hisob schyotlari bilan bog'lanishi, nazorat algoritmlaridan o'tkazilishi va hisobot ko'rsatkichlarida aks ettirilishi mumkin [7]. Shu tariqa ma'lumotni turli bosqichlarda qayta kiritish kamayadi; natijada vaqt sarfi qisqarishi bilan birga, takroriy kiritish natijasida yuzaga keladigan xatolarni nazorat qilish imkoniyati ham oshadi.

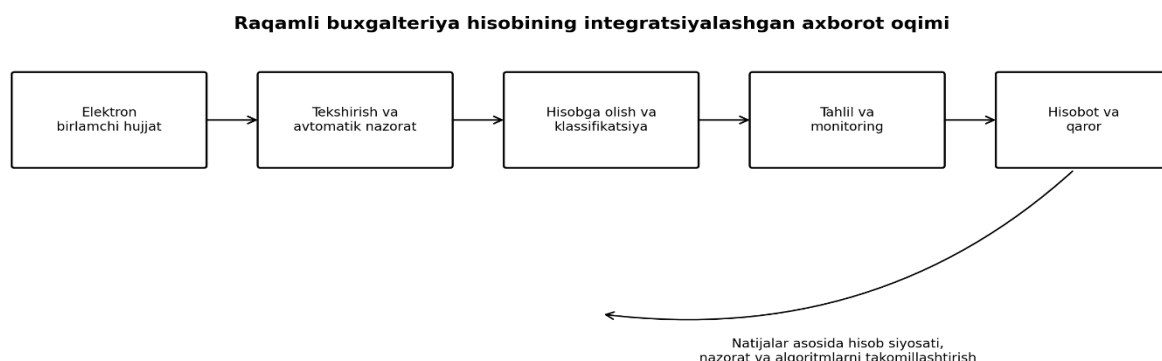
1-jadval

An'anaviy va raqamli buxgalteriya metodikasining asosiy farqlari

Metodik element	An'anaviy yondashuv	Raqamli yondashuv	Metodik natija
Birlamchi ma'lumot	Qog'oz yoki alohida fayllarda shakllantiriladi	Elektron muhitda standartlashtiriladi	Ma'lumotlarni yagona formatda shakllantirish
Ma'lumot kiritish	Bir necha bosqichda takrorlanishi mumkin	Birlamchi kiritishdan keyin avtomatik uzatiladi	Takroriy operatsiyalar kamayadi
Nazorat	Ko'pincha keyingi bosqichda amalga oshiriladi	Jarayonning o'ziga integratsiya qilinadi	Xatolarni erta aniqlash imkoniyati oshadi
Hisob ma'lumotlarini qayta ishlash	Davriy va ko'proq qo'lda	Avtomatlashtirilgan va uzluksiz	Operativlik kuchayadi
Tahlil	Hisobot davri yakunlariga ko'proq bog'liq	Joriy ma'lumotlar asosida amalga oshiriladi	Boshqaruv monitoringi tezlashadi
Hisobot	Davriy shakllantiriladi	Tizimdagi yangilanadigan ma'lumotlar asosida shakllanadi	Axborotning dolzarbligi oshadi
Boshqaruv qarori	Kechikkan ma'lumotlarga tayanishi mumkin	Tezkor va strukturaviy ma'lumotlarga tayanadi	Axborotning boshqaruv qiymati ortadi

Mazkur farqlar raqamlashtirishning mohiyati faqat operatsiyalarni tezroq bajarishda emasligini ko'rsatadi. Muhim jihat — ma'lumotning hisobga kirishidan boshlab undan boshqaruv qarorida foydalanishgacha bo'lgan yo'lni uzluksiz tashkil etishdir.

1-rasm. Raqamli buxgalteriya hisobining integratsiyalashgan axborot oqimi

Mazkur modelda elektron birlamchi hujjat hisob jarayonining boshlang'ich nuqtasi sifatida qaraladi. Undan keyin ma'lumotning validatsiyasi va avtomatik nazorati amalga oshiriladi, so'ngra u hisobga olinib, klassifikatsiyalanadi va tahliliy jarayonlarga uzatiladi. Yakuniy bosqichda ma'lumot hisobot va boshqaruv qarorlarini shakllantirishda qo'llanadi. Shu bilan birga, qarorlar natijasida aniqlangan ehtiyojlar hisob siyosati, nazorat mezonlari va dasturiy algoritmlarni qayta ko'rib chiqish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Demak, raqamli hisob tizimi chiziqli emas, balki teskari aloqa mavjud bo'lgan yopiq axborot sikli sifatida tashkil etilishi kerak.

Tadqiqotning keyingi natijasi avtomatlashtirishning buxgalteriya xodimining funksional vazifalarini o'zgartirishini ko'rsatadi. Takroriy ma'lumot kiritish, standart hisob-kitoblar, hujjatlarni solishtirish va ayrim nazorat amallarining avtomatlashtirilishi buxgalterning vaqtini mexanik operatsiyalardan tahliliy faoliyatga yo'naltirish imkonini beradi. Bu jihat avtomatlashtirishning hisob samaradorligi va hisobot sifatini oshirish bilan bog'liqligini ko'rsatgan tadqiqotlar bilan hamohangdir [8].

Biroq avtomatlashtirishning samarasi dasturiy vositaning mavjudligi bilan emas, balki unga kiritilgan hisob qoidalarining to'g'riligiga bog'liq. Agar hisob siyosati, tasniflash mezonlari yoki nazorat algoritmlari noto'g'ri shakllantirilsa, avtomatlashtirilgan tizim xatoni yo'qotmaydi, balki uni katta hajmdagi operatsiyalar bo'yicha takrorlashi mumkin. Shu sababli raqamli transformatsiya sharoitida buxgalterning metodik roli kamaymaydi; aksincha, uning mazmuni o'zgaradi.

Buxgalter endilikda faqat operatsiyalarni qayd etuvchi xodim emas, balki hisob siyosatini shakllantiruvchi, algoritmlarning mantiqiy asoslarini belgilovchi, istisno holatlarni tekshiruvchi va tizim tomonidan yaratilgan natijalarni talqin

qiluvchi mutaxassis sifatida faoliyat yuritadi. Demak, avtomatlashtirish inson ishtirokini yo'qotish emas, inson mehnatining yuqori qo'shilgan qiymatli funksiyalarga ko'chishini anglatadi.

Bulutli texnologiyalarning hisob metodikasiga ta'siri, avvalo, ma'lumotlarning markazlashgan muhitda saqlanishi va ulardan turli foydalanuvchilar tomonidan masofadan foydalanish imkoniyati bilan bog'liq. Hududiy jihatdan tarqoq bo'linmalarga ega korxonalarda bu imkoniyat hisob ma'lumotlarini yagona axborot makonida birlashtirish uchun muhim shart hisoblanadi [9].

Biroq ma'lumotlarga kengroq kirish imkoniyati nazorat talablari bilan birgalikda ko'rib chiqilishi kerak. Shuning uchun bulutli hisob tizimining metodikasida foydalanuvchi vakolatlarini belgilash, kirish huquqlarini darajalash, zaxira nusxalarini yaratish, ma'lumotlar yaxlitligini nazorat qilish va tizimning uzluksiz ishlashini ta'minlash alohida element sifatida qaralishi lozim.

Bu o'zgarish hisobning vaqt parametriga ham ta'sir qiladi. An'anaviy hisobda ma'lumotlar ko'pincha ma'lum davr yakunida umumlashtirilsa, raqamli tizimda yangilanib boruvchi ma'lumotlar asosida joriy monitoringni tashkil etish mumkin. Natijada buxgalteriya hisobi faqat o'tgan operatsiyalarni qayd etuvchi tizim bo'lib qolmasdan, korxonaning joriy holatini kuzatish va boshqaruv ehtiyojlarini axborot bilan ta'minlash mexanizmiga aylanadi.

Big Data texnologiyalarining qo'llanilishi buxgalteriya ma'lumotlarining hajmi va xilma-xilligidan samarali foydalanish imkonini kengaytiradi. Xarajatlar, tushumlar, debitorlik va kreditorlik qarzlari, pul oqimlari hamda boshqa ko'rsatkichlarni alohida emas, balki o'zaro bog'langan ma'lumotlar majmuasi sifatida tahlil qilish korxonaning moliyaviy holatini chuqurroq baholash imkonini beradi.

Sun'iy intellekt texnologiyalari esa takrorlanuvchi operatsiyalarni aniqlash, ma'lumotlardagi nomuvofiqliklarni topish, g'ayrioddiy operatsiyalarni ajratish va ayrim tahliliy jarayonlarni avtomatlashtirish uchun qo'llanishi mumkin. Biroq bunday vositalardan foydalanish natijalarni avtomatik ravishda mutlaq to'g'ri deb qabul qilishni anglatmaydi. Ularning samarasi ma'lumotlarning sifati, algoritmlarning to'g'ri sozlanishi va inson tomonidan amalga oshiriladigan nazorat bilan belgilanadi.

Shu sababli raqamli buxgalteriya metodikasida ma'lumotning faqat qayd etilishi yetarli emas; uning keyinchalik tahlil qilinishi mumkin bo'lgan shaklda saqlanishi ham talab etiladi. Buning uchun ma'lumotlar strukturaviy, taqqoslanadigan, izchil va tekshiriladigan bo'lishi kerak. Ana shunda buxgalteriya ma'lumotlari moliyaviy hisobotning oddiy tarkibiy qismi emas, balki boshqaruv tahlili uchun foydalaniladigan axborot resursiga aylanadi.

Raqamlashtirish hisob nazoratining mazmunini ham o'zgartiradi. An'anaviy tizimda nazorat ko'pincha operatsiya amalga oshirilgandan keyin bajarilsa, raqamli tizimda ayrim nazorat qoidalarini operatsiyaning o'ziga integratsiya qilish mumkin. Masalan, ma'lumotlarning to'liqligi, belgilangan limitlardan

oshish, takroriy operatsiyalar yoki muayyan rekvizitlarning mavjudligi avtomatik tekshirilishi mumkin.

Bu yondashuv nazoratni faqat yakuniy tekshiruvdan oldini olishga yo'naltirilgan mexanizmga aylantiradi. Bunda nazoratning maqsadi xatoni keyinchalik aniqlash bilan cheklanmay, xatoli ma'lumotning keyingi hisob bosqichlariga o'tish ehtimolini kamaytirishdan iborat bo'ladi.

2-jadval

Raqamli hisob metodikasining asosiy elementlari va ularning kutiladigan natijalari

Yo'nalish	Amalga oshiriladigan metodik o'zgarish	Asosiy natija
Standartlashtirish	Elektron hujjatlar va ma'lumot formatlarini birxillashtirish	Ma'lumotlar izchilligi
Integratsiya	Buxgalteriya, bank, ombor, savdo va boshqa tizimlarni bog'lash	Yagona axborot oqimi
Avtomatlashtirish	Takroriy hisob va nazorat amallarini algoritmlashtirish	Operatsion yuklamaning kamayishi
Ichki nazorat	Nazorat qoidalarini hisob jarayoniga integratsiya qilish	Xatolarni erta aniqlash
Bulutli texnologiyalar	Markazlashgan ma'lumotlar muhitidan foydalanish	Masofaviy va uzluksiz foydalanish
Analitik transformatsiya	Hisob ma'lumotlarini tahlil va prognozlashga tayyorlash	Boshqaruv axborotining qiymati oshishi
Axborot xavfsizligi	Kirish huquqlari, zaxiralash va ma'lumot yaxlitligini nazorat qilish	Ishonchlilik va uzluksizlik

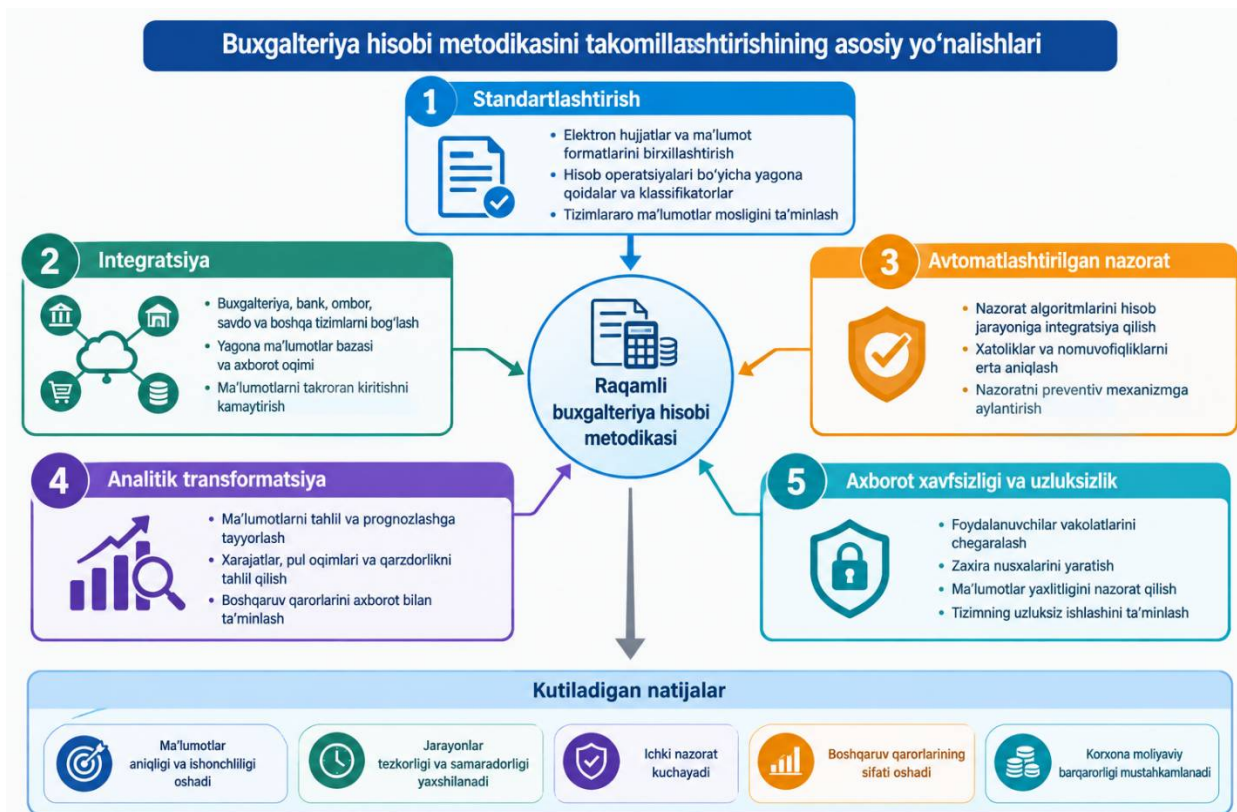
Jadvaldan ko'rinadiki, raqamli transformatsiyaning alohida elementlari mustaqil natijalar bermaydi. Masalan, avtomatlashtirish standartlashtirilmagan ma'lumotlar bazasida kutilgan samarani bermasligi mumkin; integratsiya esa nazorat mexanizmlari bilan qo'llab-quvvatlanmasa, xatoli ma'lumotlarning bir tizimdan boshqasiga tez tarqalishiga olib kelishi mumkin. Shuning uchun metodik takomillashtirish texnologiyalarni alohida-alohida joriy etish emas, balki ularni yagona hisob arxitekturasida doirasida muvofiqlashtirish asosida amalga oshirilishi lozim.

Buxgalteriya hisobi metodikasini takomillashtirishning integratsiyalashgan modeli. Tadqiqot natijalarini umumlashtirish asosida raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobi metodikasini takomillashtirish beshta o'zaro bog'liq yo'nalish asosida tashkil etilishi taklif etiladi: standartlashtirish, integratsiya, avtomatlashtirilgan nazorat, analitik transformatsiya hamda axborot xavfsizligi va uzluksizlikni ta'minlash.

Birinchi yo'nalish — standartlashtirish. Elektron birlamchi hujjatlar, hisob operatsiyalari va ma'lumotlar almashinuvining yagona formatlarini shakllantirish raqamli tizimlarning o'zaro ishlashini ta'minlaydi. Standartlashtirish bo'lmasa, turli axborot tizimlarida shakllangan ma'lumotlarni birlashtirish va taqqoslash murakkablashadi.

Ikkinchi yo'nalish — integratsiya. Buxgalteriya tizimini ombor, savdo, bank, soliq va boshqaruv tizimlari bilan bog'lash bir xil ma'lumotlarning takroran kiritilishini kamaytiradi. Bunda integratsiyaning maqsadi shunchaki texnik bog'lanish emas, balki operatsiya haqidagi yagona ma'lumotning barcha tegishli jarayonlarda izchil aks ettirilishidir.

2-rasm. Buxgalteriya hisobi metodikasini takomillashtirishning integratsiyalashgan modeli

Uchinchi yo'nalish — avtomatlashtirilgan nazorat. Nazorat algoritmlarini hisob jarayonining o'ziga kiritish ma'lumotlarning noto'g'ri yoki to'liq bo'lmagan holda keyingi bosqichga o'tish ehtimolini kamaytiradi. Bu usul nazoratni retrospektiv tekshiruvdan preventiv mexanizmga aylantiradi.

To'rtinchi yo'nalish — analitik transformatsiya. Hisob ma'lumotlari faqat moliyaviy hisobotni tayyorlash uchun emas, balki xarajatlar dinamikasini tahlil qilish, pul oqimlarini kuzatish, qarzdorlikni baholash va boshqaruv qarorlarini axborot bilan ta'minlash uchun ham strukturaviy shaklda saqlanishi kerak. Shu nuqtada buxgalteriya hisobi va boshqaruv tahlili o'rtasidagi chegara yanada integratsiyalashadi [10].

Beshinchi yo'nalish — axborot xavfsizligi va uzluksizlik. Raqamli hisob tizimi qanchalik integratsiyalashgan bo'lsa, ma'lumotlarni himoya qilish talabi shunchalik muhimlashadi. Foydalanuvchilar vakolatlarini chegaralash, zaxira nusxalarini yaratish, ma'lumotlarning yaxlitligini tekshirish va tizimning uzluksiz

ishlashini ta'minlash hisob metodikasining texnik emas, balki tashkiliy-metodik tarkibiy qismiga aylanishi lozim.

Shunday qilib, taklif etilayotgan modelda raqamli texnologiya yakuniy maqsad emas. Uning vazifasi birlamchi ma'lumotni ishonchli shakllantirishdan boshlab, uni nazorat qilish, qayta ishlash, tahlil qilish va boshqaruv qaroriga aylantirishgacha bo'lgan yagona jarayonni ta'minlashdan iborat. Ushbu yondashuv raqamlashtirishning texnik samaradorligini hisob metodikasining mazmuniy samaradorligi bilan bog'laydi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobi metodikasini takomillashtirish texnologik vositalarni joriy etish bilangina cheklanmasligi kerak. Raqamli transformatsiya hisobning mazmuni, tashkil etilishi, ma'lumotlarni qayta ishlash usullari, ichki nazorat va hisobotni shakllantirish mexanizmlarini ham qayta ko'rib chiqishni talab qiladi.

Raqamli buxgalteriya tizimining samaradorligi, avvalo, ma'lumotlarning o'z vaqtida shakllanishi, aniqligi, shaffofligi, tekshiriluvchanligi va boshqaruv qarorlariga foydaliligi bilan belgilanadi. Zamonaviy tadqiqotlarda ham raqamli texnologiyalar rivoji bilan buxgalteriya axborot tizimlarining samaradorligi va moliyaviy ma'lumotlar aniqligi o'rtasida muhim bog'liqlik mavjudligi ko'rsatilgan.

Eng muhimi, raqamlashtirish buxgalterning rolini kamaytiruvchi emas, balki uni o'zgartiruvchi omil sifatida qaralishi lozim. Takroriy va mexanik operatsiyalarning avtomatlashtirilishi buxgalterning vaqtini tahlil, nazorat, rejalashtirish va boshqaruv qarorlarini axborot bilan ta'minlashga yo'naltirish imkonini beradi. Shunday qilib, kelajakdagi buxgalteriya hisobi modeli "qayd etish va hisobot berish"dan "ma'lumotlarni shakllantirish, nazorat qilish, tahlil qilish va boshqaruv qiymatini yaratish" tamoyiliga o'tadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Hushko, S., Kulishov, V., Izmaylov, Y., & Subaćienė, R. (2019). Trends of forming the accounting and analytical management system in the digital economy. *Buhalterinės apskaitos teorija ir praktika*, 19, 6.
2. Islomov, J. I. (2025). Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobini yuritishning yangi yondashuvlari. *Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali*, 4(4), 217–226.
3. Razzoqova, D. (2025). Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobi va hisoboti rivojlanish bosqichlari. *Raqamli iqtisodiyot*, 6.
4. Muxamadjonova, D. A. (2025). Raqamli iqtisodiyot sharoitida yangi buxgalteriya hisobi obyektlarining paydo bo'lishi va ularni hisobotlarda aks ettirilishi. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*.
5. Murodova, M. I. (2025). Korxonalarda buxgalteriya hisobi va uni yuritish tartibini takomillashtirish. *Muhandislik va Iqtisodiyot*, 3(11).

6. Hasaballah, A. S., Abd al-Kadim, M. R., & Arkad, O. M. (2024). The impact of the digital economy elements on the evolution of accounting information systems. *TANMIYAT AL-RAFIDAIN*, 43(143), 114–139.

7. Abbas, K. (2026). Management accounting and artificial intelligence: A comprehensive literature review and recommendations for future research. *The British Accounting Review*, 58(2), 101551.

8. Rieg, R., & Vanini, U. (2026). Balancing today and tomorrow: The role of analytics, automation, and digital readiness in digital transformation for accounting functions. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 22(7), 187–218.

9. Digital transformation in accounting: Elevating effectiveness across accounting, auditing, reporting and regulatory compliance. (2026). *Journal of Accounting & Organizational Change*, 22(3), 579–607.

10. Jamolitdinov, B. B. o'g'li. (2025). Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobining ahamiyati. *Modern Education and Development*, 40(4).

Mas'ul muharrir: Beglayev Uchqun

Musahhih: Boltayev Nurali

Sahifalovchi va dizaynerlar: Normurodov Sarvar,
Sharipov Shoxruh

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul hisoblanadi. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqolalar, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: licht-1989@mail.ru

Jurnalning telegram manzili: t.me/agrobiznes_elektronjournal

Telefon raqami: +998939018320, +998934393000

Jurnal rasmiy sayti: <https://www.agrobiznesjournal.uz>

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo'yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali 2023-yil 23-maydan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan C-5669225 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №083688

Manzilimiz: Toshkent viloyati, Qibray tumani,
Universitet ko'chasi, 2-uy